

רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג

ישראל מאיר סבתו

פרק זה עוסק באנשים הראויים להביא קרבן, ובדיני הסמיכה.

הלכה א

שנים שרצו להביא שלמים או עולה בשותפות מביאין בין בנדר בין בנדבה ואפילו עוף יבוא בשותפות

הלכה ב

ואחד אנשים ואחד נשים או עבדים מביאין כל הקרבנות, אבל העכו"ם אין מקבלין מהן אלא עולות בלבד שנאמר ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם, אפילו עולת העוף מקבלין מן הנכרי אע"פ שהוא עובד ע"ז, [ואפילו אם מכוון לשם ע"ז בשעת העבודה, אין הקרבן נפסל, שהולכים אחר מחשבת העובד ולא הבעלים (רדב"ז)]. אבל אין מקבלין מהן שלמים ולא מנחות ולא חטאות ואשמות, וכן עולות שאינן באות בנדר ונדבה אין מקבלין אותן מן הנכרי כגון עולת יולדת וכיוצא בה מעולות שאינן באות משום נדר ולא משום נדבה.

הלכה ג

"נכרי שהביא שלמים מקריבין אותן עולות שהעכו"ם לבו לשמים", כלומר שכיוון שאינו מכיר בטיב הקרבנות יש להניח שכוונתו שיהא קרבנו כליל לגבוה. ואף אם סבר להקדיש שלמים לגבוה, מכיוון שאין באמת שלמים כאלה, אומדים דעתו שרוצה באמת שתהיה עולה. **"נדר שלמים ונתנם לישראל על מנת שיתכפר בהן לישראל"** כגון שהיה הישראל מחויב שלמים בנדר, **"אוכלין אותן הישראלים כשלמי ישראל, וכן אם נתנן לכהן כהן אוכלן"**.

הלכה ד

ישראל שהוא משומד לע"ז או מחלל שבת בפרהסיא אין מקבלין ממנו קרבן כלל, אפילו העולה שמקבלין אותה מן הנכרים אין מקבלין אותה מן המשומד הזוה שנאמר "אדם כי יקריב מכם" מפי השמועה למדו מכם ולא כולכם להוציא את המשומד, אבל אם היה משומד לשאר עבירות מקבלין ממנו כל הקרבנות כדי שיחזור בתשובה.

ערוך השולחן (ז, יז) כתב שאם הוא משומד ופרוץ ברוב עבירות שבתורה, אף אם לא משומד לע"ז או לשבת, דינו כדינם, שכל מה שאין מקבלים קרבנות מהמשומד לע"ז ולשבת הוא משום שהם חמורים ככל התורה, וממילא אם עובר על רוב התורה לא עדיף מאלו, ורובו ככולו¹. וכן נפסק בשו"ע לענין שחיטה (יו"ד ב, ה). אמנם הנחלת דוד (חולין ה, א) פירש את דברי הרמב"ם כאן כפשוטם, שאם משומד לכל התורה חוץ מע"ז ושבת, מקבלים ממנו. כמו כן נחלקו מפרשים אם מי שעובד ע"ז או מחלל שבת באקראי נקרא משומד לדברי רמב"ם: המשנה למלך (שגגות ג, ז) דייק (מהמשך ההלכה) שבע"ז ובשבת אף אם עבר פעם אחת נקרא משומד לכל התורה, אך ערוך השולחן (ז, יז) דייק להיפך, שאם עבר באקראי אינו משומד לכל התורה, וכמו שכתב הבית יוסף (יו"ד ב, ו).

היה משומד לעבירה והוא מפורסם וידוע לעשותה והורגל בה בין להכעיס בין לתיאבון אין מקבלין ממנו קרבן לאותה עבירה, כיצד כגון שהיה רגיל לאכול חלב בין להכעיס בין לתיאבון ושגג ואכל חלב והביא חטאת אין מקבלין אותה ממנו

מכיוון שאינו 'שב מידיעתו', כלומר שגם אם היה יודע שזהו חלב היה אוכלו. כתב ערוך השולחן (ז, יח-יט) שאם שב בתשובה שלמה, בכל מקרה נחשב כישראל גמור לענין חטאים שחטא לאחר ששב. אמנם הרמב"ם בהלכות ע"ז (ב, ה) כתב שאין מקבלים בתשובה את העובר עבירה להכעיס, ונראה שיש לחלק בין סוגי המומרים להכעיס².

הלכה ה

"עולות העכו"ם אין מביאין עמהן נסכים", כלומר שאינם חייבים להביא נסכים, **"שנאמר כל האזרח יעשה ככה"**, אבל נסכיהם קריבין משל צבור, "אם לא הביאו בעצמם, שנאמר ככה תעשו לאחד כמספרם", וכמבואר בהלכות שקלים (ד, ג): "גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה"³. **"ואינן טעונות סמיכה שאין סמיכה אלא בישראל באנשים לא בנשים"** שכתוב (ויקרא א) "דבר אל בני ישראל... וסמך ידו על ראש העולה". בני ישראל - ולא בנות ישראל ולא גויים (קידושין לו, ב, ילקוט שמעוני ויקרא תלד)⁴.

הלכה ו

כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד בין חובה בין נדבה סומך עליהן כשהן חיינן, חוץ מן הבכור והמעשר והפסח, שנאמר "וסמך ידו על ראש קרבנו", מפי השמועה למדו שכל קרבן במשמע חוץ מפסח ובכור ומעשר.

רש"י (עירובין נ, א) כתב שיש לברך על הסמיכה ברכת המצוות.

---

1 וכן כתב הרדב"ז ביחס לאדם ש"חזר לדת ישמעאל" אע"פ שאינם עובדי ע"ז, ואפילו שומר שבת.

2 עיין 'מעשי למלך' עמ' קלא.

3 כך פירש הלח"מ. אמנם המהר"י קורקוס והכס"מ כתבו שאין הגוי מביא נסכים כלל, ונראה שגרסו בהלכות שקלים 'מי ששלח עולתו ממדינה אחרת', ונדחקו בביאור היחס בין פסק הרמב"ם לגמרא ע"פ שיטתם.

4 בגמרא (מנחות צג, ב) מיעטו סמיכת גויים ונשים מפסוק אחר, ועיין במהר"י קורקוס כאן שכתב מדוע נצרכים שני מיעוטים.

הלכה ז

העוץ אינו טעון סמיכה וכן כל המעות שדינן שיפלו לתיבות של נדבה שכבר ביארנו בהלכות שקלים שכולן יבואו עולות אין בעל אותן המעות סומך על אותה העולה ואינו מביא עליה נסכים אלא נסכיה משל צבור ואם היה כהן, [כלומר אע"פ שהיה כהן (והכס"מ הגיה כך בדברי הרמב"ם)], עבודתה ועורה של אנשי משמר.

הלכה ח

"הכל סומכין חוץ מחרש שוטה וקטן" ואיך ייתכן שיהיה להם קרבן? חרש ושוטה ייתכן שהקדישו קרבן קודם שנתחרשו או נשתטו, וקטן בן יא שנה נודר נדרי הקדש⁵. עוד ייתכן שהיו מצורעים וצריכים כפרה (ע"י אחר – כמבואר בהלכות מחוסרי כפרה א, ה)⁶. **"ועבד ואשה וסומא ונכרי, ואין השליח סומך שאין סמיכה אלא בבעלים שנאמר "וסמך ידו" לא יד אשתו, אע"פ שאשתו כגופו, ולא יד עבדו ולא שלוחו"**. כל הפטורים מלסמוך אסורים לסמוך, משום שהסמיכה בכל כוחו, והרי הוא עובד עבודה בקדשים, ואם סמכו לוקים⁷.

הלכה ט

"חמשה שהביאו זבח אחד כולן סומכין עליו זה אחר זה, לא שיסמכו כולן בבת אחת". יש שפירשו⁸ שאינם חייבים לסמוך בבת אחת, אך מן התוספתא במנחות (י, יד) לא משמע כן. **"מי שמת והניח קרבנו עולה או שלמים הרי יורשו מביאו וסומך עליו ומביא נסכיו"** משל עצמו, אם לא ירש מאביו גם נסכים⁹.

הלכה י

אין סמיכה בקרבנות הצבור חוץ משתי סמיכות, על שעיר המשתלח ועל פר העלם דבר, ושלשה מן הסנהדרין סומכין עליו, [וגם כאן לא בבת אחת אלא בזה אחר זה (תוספתא מנחות, י, טו)], ודבר זה הלכה מפי משה רבינו שאין בצבור אלא שתי סמיכות.

הלכה יא

"אין סומכין אלא בעזרה, סמך חוץ לעזרה חוזר וסומך מבפנים", כדי שיתקיים "תיכף לסמיכה שחיטה" (פירוש המשנה מנחות ט, ח), **"ואם היה בעל הקרבן עומד בחוץ והכניס ידו לפנים וסמך"**

5 מנחת חינוך קטו, אות ה. והוסיף שם שיתכן שירשו קרבן מאביהם.

6 ערוך השולחן סז, ח.

7 מנחת חינוך קטו, אות ה.

8 חידושי הגרי"ז תמורה ב, א.

9 ערוך השולחן סח, טז, אבני נזר או"ח, ב, תצה, ג. אולם בתוס' יו"ט מנחות ט, ז, כתב שרק אם ירש מאביו נסכים מביא.

סמיכתו כשירה, והוא שיסמוך בכל כחו, ואין סומך אלא טהור, שהטמא אינו יכול להכניס ידיו ולסמוך. ואע"פ שהרמב"ם פסק ש"ביאה במקצת לא שמה ביאה" (ולפי זה היה ראוי להתיר לטמא לסמוך ע"י הכנסת ידיו), מכל מקום יש איסור בזה אף שאין חיוב קרבן, ולכן אסר לטמא לסמוך לכתחילה¹⁰. ויש שהסבירו¹¹ שמכיוון שצריך לסמוך בכל כחו, יבוא להכניס ראשו ורובו לעזרה ויתחייב. **"ואם סמך הטמא – סמך"** שאע"פ שעבר על איסור כניסה לעזרה בטומאה¹², אין פגם בסמיכה עצמה, ואין צורך לסמוך שוב כשיטהר.

הלכה יב

ובמקום שסומכין שוחטין, ותכף לסמיכה שחיטה, ואם שחט במקום אחר או ששהה - שחיטתו כשירה

פשטות דברי הרמב"ם היא שבדיעבד השחיטה כשרה, אך אם עדיין לא שחט יחזור ויסמוך, והדברים מתיישבים עם מה שכתב הרמב"ם בהלכה יא שאם סמך חוץ לעזרה יחזור ויסמוך בפנים. אמנם יש שהבינו שאף אם עדיין לא שחט אין צורך לחזור ולסמוך, ומה שכתב בהלכה יא שאם שחט חוץ לעזרה יחזור ויסמוך אין זה מפני שצריך "תיכף לסמיכה שחיטה"¹³, אלא מפני שהסמיכה צריכה להיות "לפני ה"¹⁴, ואם סמך מחוץ לעזרה, יחזור ויסמוך בפנים, אבל אם סמך בפנים ושחט במקום אחר או ששהה, אינו צריך לחזור ולסמוך, שהסמיכה הייתה לפני ה'¹⁵. בגמרא בזבחים לג, א אמרו שמצורע אינו יכול לסמוך (סמיכה מן התורה, אמנם מדרבנן סומך – עיין הלכות מחוסרי כפרה ד,ב), שמכיוון שסומך מחוץ לעזרה, לא מתקיים בו "תכף לסמיכה שחיטה". מכאן הוכיחו התוספות במסכת סוטה (לט,א ד"ה כל כהן) ששיעור הזמן של "תכף" הוא פחות מכדי הילוך כ"ב אמה (=המרחק בין שער ניקנור אל מקום השחיטה בצפון, שהוא כ-11 מטר). והובאו דבריהם להלכה ברמ"א (או"ח קסו,א) לגבי ההלכה של "תכף לנטילת ידיים סעודה". דין זה של "תכף לסמיכה שחיטה" מבואר בגמרא (זבחים לג,א) שהוא מן התורה. **"הסמיכה שיירי מצוה היא לפיכך אם לא סמך כפר ואינה מעכבת,"** ואינו צריך להביא קרבן אחר, **"ואע"פ כן מעלין עליו כאילו לא כפר"** שאין לו שכר על הקרבן (ערוך השולחן סח,יט). ורש"י (מנחות צג,א) פירש שלא עשה מצווה מן המובחר.

הלכה יג

וצריך הסומך לסמוך בכל כחו בשתי ידיו על ראש הבהמה שנאמר על ראש העולה לא על הצואר ולא על הצדדין, ולא יהיה דבר חוצץ בין ידיו ובין הבהמה.

הלכה יד

---

10 מהר"י קורקוס.

11 מהר"י קורקוס, ערוך השולחן סח, יח

12 נראה שאין הבדל בזה אם הכניס את ידיו או נכנס כולו.

13 כמו שפירש רש"י זבחים לב, א.

14 כמו שפירשו תוס' זבחים לב, א.

15 אור שמח, ערוך השולחן סח, יט.

וכיצד סומך, אם היה הקרבן קדשי קדשים מעמידו בצפון ופניו למערב והסומך עומד במזרח ופניו למערב ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתודה על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם, ועל העולה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שניתק לעשה.

הלכה טו

"כיצד מתודה אומר חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי," שיטת הרמב"ם בהלכות תשובה (ב,ג) שהחוטא צריך לפרט את החטא. **"היה הקרבן שלמים סומך בכל מקום שירצה מן העזרה במקום שחיטה, ויראה לי שאינו מתודה על השלמים"** שהרי אינו בא על חטא **"אבל אומר דברי שבת."** רש"י (תהילים ק) כתב שעל קרבן תודה אומר מזמור לתודה.